

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,
Beste familieleden en nabestaanden,

*Hij vond het in een dorre woestijn,
in een niemandsland vol van gevaar.
Hij omringde het met zorg en met liefde,
koesterde het als zijn oogappel.*

Deuteronomium 32:10

Deuteronomium 32 is het poëtische slotstuk van de Thora. Het volk van Israël staat op een kruispunt. Veertig jaar lang zijn ze met Mozes door de woestijn getrokken. In die woestijn verloren ze en hervonden ze zichzelf; ze trotseerden gevaren, overleefden honger en dorst; ze leerden wat liefde is, wat het betekent om elkaar te dragen. Ze zijn vlakbij de berg Nebo, in het grensgebied tussen Moab – het huidige Jordanië – en Israël. Aan de overkant van de rivier ligt het beloofde land. Er is nog één grens die ze moeten oversteken, één opgave die hen wacht. Mozes is oud geworden. Zijn hele leven heeft hij gegeven om hen tot hiertoe te leiden; Mozes heeft vaak geleden onder zijn opdracht; het gemopper, ruzies die als een brand uitsloegen, de ongehoorzaamheid aan God: het heeft hem tot wanhoop gedreven. Maar nu alles gezegd is en zijn leven voltooid is, rest hem nog één ding. Met zijn laatste krachten barst Mozes uit in een lied. En dat is veelzeggend. De laatste woorden van Mozes zijn een lofzang, een lied dat vol is van dankbaarheid.

Maar het lied van Mozes ademt ook de leegte van de woestijn; de zoektocht van mensen naar bestemming en zin; het lied beweegt heen en weer tussen gemis en eenzaamheid, en het diepe verlangen van mensen naar geborgenheid en zin. Ten diepste is het lied van Mozes een lied over Gods liefde, en hoe God ons blijft zoeken met zijn ogen. Vandaag mogen wij troost vinden in dit lied.

Het is voor velen van ons zo herkenbaar. Rouwen om een dierbare heeft veel weg van een doortocht, een tocht door een woestijn. Wie rouwt bevindt zich in een land van pijn en gemis. Het is een onherbergzaam land. Het besef dat je leven nooit meer hetzelfde zal zijn. Achter elke heuvel die je beklimmen moet, ontdek je dat het verdriet dat je meedraagt steeds weer nieuwe lagen kent. Maar stap voor stap vind je je weg. Gaandeweg komt er langzaam ruimte voor aanvaarding. Onderweg merk je dat je niet alleen bent, dat er tochtgenoten zijn en dat God je draagt.

Het lied van Mozes begint hoopvol. 'Leen mij uw oor, hemel... 'luister aarde' (Deut 32:1). De schepping, het werk van Gods handen, is helemaal betrokken bij dit lied. Alles wat God gemaakt heeft moet meedoen, meezingen van Gods goedheid: de hemel en de aarde. Vanaf vers 2 vloeien de woorden over in een zegenwens. De woorden van Mozes, het onderricht waarmee hij afscheid neemt: ze mogen zijn als regen die de aarde doordrenkt, als milde dauw, zoals regendruppels die het gras doet ontspringen in dorre aarde. 'De Heer is onze God, de Heer wil ik prijzen' (Deut 32:3), zingt Mozes. Dankbaarheid om Gods goedheid is de toonaard van dit lied. Mozes wil aan de Israëlieten meegeven dat God steeds trouw is geweest en in zijn liefde naar hen heeft omgezien op al hun wegen.

In de verzen 4-12 gebruikt Mozes drie beelden voor Gods liefde en goedheid. Het eerste beeld komen we tegen in vers 4. 'Hij is een rots, hij staat voor recht; alles wat Hij doet is volmaakt. Trouw is God, rechtvaardig en zuiver, in hem is geen spoor van kwaad'. Bij God ben je geborgen. Hij is als een rots in de woestijn, waar je schuilen kunt tegen de wind. Bij God ben je veilig. Bij Hem is waarheid en recht te vinden.

Vanaf vers 5 verandert het lied van toon. Mozes neemt ons mee naar het dieptepunt van Israëls zwerven door de woestijn. Steeds zorgde God voor hen. Het bergland legde hij voor hen open, honing vloeide uit de rotsen. Zijn liefde ging naar hen uit, maar zij waren ontrouw en dwaas deden zij wat goed was in hun eigen ogen (Deut 32:5-7). Mozes houdt de Israëlieten een spiegel voor. Verdiep je in het verleden en leer daarvan! Vraag het aan je ouders en de oudsten van het volk – hoe jullie voorouders doolden in de woestijn en Gods liefde afwezen.

Liefde laat zich niet dwingen. Liefde is een kwetsbaar gegeven, zo ook tussen mensen. De liefde wenkt ons, het verlangen naar de ander nodigt uit tot beantwoording. Maar ware liefde laat de ander ook vrij. En daarin is de liefde ook broos en breekbaar. In de liefde kunnen mensen elkaar ook verwonden en diep kwetsen. En ook dat hoort bij het rouwen; de gebrokenheid waar je samen doorheen bent gegaan.

De verbondsrelatie tussen God en Israël kenmerkt zich door een gebroken trouw, een gewonde liefde. En toch liet God hen niet los. Zo ver reikt zijn liefde! We lezen het in vers 10, waar we het tweede beeld tegenkomen en lezen hoe God Israël lief kreeg in de woestijn: 'Hij vond het in een dorre woestijn, in een niemandsland vol gevaar. Hij omringde het met zorg en met liefde, koesterde het als zijn oogappel'.

Het woord oogappel heeft hier niets met een appel te maken, maar met de blik van God. De grondtekst heeft een zinsnede die je het beste kunt vertalen met 'mannelijk van zijn oog' (*ke'îšôn ênô*). In iemands oog wordt diegene weerspiegelt tot wie het oog zich richt. Wanneer we elkaar aankijken, dan zie je jezelf in de pupil van de ander. Zo weerkaatst ons gezicht en wonen wij dus in de ogen van degene, die ons in het oog houdt. En zo is het ook tussen God en Israël. De Heer houdt zijn oog op hen gericht. Met liefde ziet hij hen aan.

En toch blijft het kwetsbaar. Dat blijkt wel uit het volgende vers, waar Mozes het beeld van de adelaar gebruikt voor Gods zorgende en beschermende liefde. Het derde beeld. De Israëlieten hebben zich ongetwijfeld klein en kwetsbaar gevoeld in de uitgestrekte woestijn, waar ze met elkaar hun weg moeten zoeken.

Nu is het goed om ook even stil te staan bij de adelaar, waar Mozes het over heeft. Adelaars bouwen hun nesten hoog op de rotsen. Elke dag zoeken vader en moeder arend naar voedsel om hun jongen te voeden, totdat het moment is aangebroken dat de jongen zelf moeten leren vliegen. De jongen die gewend zijn om elke dag gevoed te worden, verzetten zich. Onwennig en onzeker kijken ze over de rand van het nest naar beneden. Je kunt het voor je zien: hoe een vader arend met zijn scherpe snavel zijn jongen begint op te drijven en hen een duwtje geeft. Krijsend en schreeuwend kukelen ze over de rand, tuimelen ze in een vrije val naar beneden. Het moet voor zo'n beestje angstaanjagend zijn. De afgrond die steeds dichterbij komt. Onhandig fladderen ze met alle macht met hun vleugels; de paniek neemt toe, de angst om te pletter te vallen op de rotsen.

De jonge vogels zien niet dat hun vader boven hun cirkelt, dat hij hen in de gaten houdt en zijn blik steeds op hen gericht houdt. Op het moment dat ze vleugellam zijn, dat zij dreigen te vallen, duikt hij naar beneden en spreidt hij zijn machtige vleugels uit om het jong op te vangen. Dan werpt hij het jong omhoog en draagt hij het. Zo brengt hij het jong veilig terug naar zijn nest. Dat ritueel zal hij herhalen, totdat elk jong zelf leert vliegen.

Gods liefde is zo groot, dat hij zijn volk de ruimte geeft. Echte liefde houdt de ander niet klein, maar zet aan tot ontwikkeling en beweging. God plaatst zijn volk in de ruimte, Hij laat hen vrij. En dat laat zien dat liefde een waagstuk is. Het vraagt om vertrouwen. Zo gaat God met mensen om. Hij houdt ons in het oog, en laat ons niet vallen. Op onze reis door het leven kan ons van alles overkomen. Ziekte die je stilzet bij je eigen kwetsbaarheid, de leegte die je op sommige dagen overvalt, het gemis van hem of haar.

Rouw kan soms zo zeer gaan doen, dat het lijkt alsof je je in een vrije val bevindt. Je bent bang om te pletter te vallen, om te verzinken in de afgrond. Tot het moment dat God ingrijpt. Het moment waarop je dacht: ik viel, ik tuimelde naar de diepte, geen grond meer onder mijn voeten... maar toen hebt U mij gegrepen, mij opgevangen en mij gedragen. Ook in ons verdriet en ons gemis zal God ons dragen. En zo roept het lied van Mozes ons op om ook elkaar te dragen in goede en in kwade dagen. Om elkaar in het oog te houden en er voor elkaar te zijn.

En zo eindigt het leven van Mozes. Met tedere woorden beschrijft het boek Deuteronomium hoe Mozes sterft. Er wacht hem nog één laatste tocht, nog één inspanning voordat hij zijn laatste adem uitblaast. Mozes beklimt de berg Nebo, zoals God hem had opgedragen. En daar op die bergtop tegenover Jericho laat God Mozes uitkijken over het beloofde land. Ondanks zijn driftigheid en zijn fouten, is Mozes trouw gebleven aan God. Hij heeft zijn genade en goedheid gezien en dat is genoeg. Nu moet hij de Israëlieten loslaten, voorgoed. Zij zullen de Jordaan oversteken en de vrijheid tegemoet gaan. Het raakt mij telkens weer, die woorden in vers 6: 'En de Heer begroef hem in een vallei in Moab, tegenover Bet-Peor' (Deut 34:6). Mozes sterft in het bijzijn van de Heer. En het is God zelf die Mozes een graf schenkt. Mozes had een innige relatie met God. Hij ging zo vertrouwelijk met God om, dat hij in Gods handen sterven mag, en zo zijn laatste rustplaats vindt. Op die hoge rotsen zinkt hij weg in de eeuwigheid, in het onbreekbaar licht van de Heer.

Diezelfde innige liefde blijkt ook uit het laatste gebed van Jezus, voordat hij de dood ingaat. Johannes beschrijft hoe Jezus zijn ogen naar de hemel opslaat en begint te bidden tot zijn vader. Alles heeft hij volbracht, hij heeft alle leed geleden zodat er ook voor ons een land van belofte is, een plaats van vrede en rust, aan de overkant van de zee, de dood die ons als de Jordaan scheidt van onze geliefden. Gods grootheid en liefde heeft hij bekend gemaakt, door al het werk te volbrengen en alle leed te vergoeden op het kruis. Zo voltooit Jezus wat met Mozes begonnen is. Door Hem weten wij wat liefde is, dat liefde alles verdraagt en zelfs sterker is dan de dood.

Daarom mogen ook wij blijven zingen van een land waar Gods eeuwig licht schijnt, en de dood niet meer zal zijn. In het geloof dat onze dierbaren geborgen zijn bij God, de rots van ons bestaan, mogen wij ons getroost weten. Ook in ons verdriet laat God ons niet los, zijn liefde draagt ook ons, totdat ook wij bij Hem mogen thuiskomen en in zijn nabijheid mogen wonen, omgeven door zijn licht.

Geprezen zij God om zijn goedheid in trouw!

Want Hij laat niet varen het werk van zijn handen.

Hij houdt ons in het oog en draagt ons als op adelaarsvleugelen.

Amen.